

ELS ORÍGENS DE CATALUNYA (SEGLES VIII-XII)

1. La Catalunya islàmica

- L'any **714**, l'exèrcit musulmà va conquerir Saragossa. Des d'allà va iniciar la conquesta de l'actual territori català, que va ser força fàcil ja que la majoria de poblacions van signar **tractats de submissió**.
 - Al nord de Catalunya, al segle IX, els reis francs van ajudar a **expulsar els àrabs**. La dominació islàmica va ser breu en aquesta zona, per la qual cosa rep el nom de **Catalunya Vella**.
 - En canvi, la zona sud i oest del territori català (limitat aproximadament pels rius Llobregat, Anoia i Segre), que es coneix amb el nom de **Catalunya Nova**, restà durant quatre segles sota control musulmà:
 - La població es va **islamitzar** (va adoptar la llengua àrab i la religió i els costums islàmics). També va introduir els seus avenços agrícoles.
 - Van créixer les ciutats i se'n van crear de noves, entre les quals van destacar **Balaguer, Lleida i Tortosa**, les dues últimes convertides en regnes de taifes importants a partir de l'any 1031.
 - El **patrimoni** que ha quedat de l'època islàmica és escàs: castells i torres defensives construïts a les zones frontereres, banys àrabs i edificis com la suda de Tortosa.
-

2. L'origen dels comtats catalans

- Els reis francs, per protegir-se dels musulmans, van crear al llarg dels Pirineus una franja fortificada que s'estenia des de Pamplona fins a Barcelona i que van anomenar **Marca Hispànica**. La van dividir en **comtats** i van nomenar comtes per governar-los.
 - Entre els segles IX i X, aquests comtes es van anar desvinculant dels reis francs. A l'actual territori català aquest procés es va fer en dues etapes:
 - El comte de Barcelona, Girona, Urgell i Cerdanya, **Guifré el Pelós**, va **deixar en herència** els seus territoris als seus descendents, sense que aquests fossin nomenats pels reis francs.
 - El 988, **Borrell II** decidí no renovar el jurament de fidelitat al rei franc perquè li havia denegat l'ajuda per defensar Barcelona dels sarraïns. D'aquesta manera els comtats catalans esdevingueren **independents**.
 - Al segle X els comtes catalans van repoblar els seus territoris, que havien quedat gairebé deshabitats com a conseqüència de les guerres. Van concedir petites parcel·les de terra (**alous**) als pagesos, que van esdevenir propietaris lliures.
-

3. Feudalització i expansió dels comtats catalans

- La societat catalana va iniciar la **feudalització** a l'inici del segle XI:
 - Per protegir els seus territoris dels sarraïns i pel desig d'obtenir rendes agràries, els nobles van obligar els pagesos a **lliurar-los els alous**. Aquests petits propietaris, a canvi de protecció, es van convertir en serfs.
 - Els nobles van automenar-se **barons** i van fer aquest càrrec hereditari.
 - **Ramon Berenguer I**, comte de Barcelona, va pactar amb aquests barons per restablir l'autoritat comtal: els va fer vassalls seus i va acceptar el sotmetiment de la pagesia. Les normes d'aquesta societat feudal es van regular en el codi dels **Usatges de Barcelona**.
 - També es van fer vassalls de Ramon Berenguer I els altres comtes catalans. Va quedar establerta així l'hegemonia de la **casa comtal de Barcelona**.
 - Amb la caiguda del califat de Còrdova el 1035, els comtes catalans van exigir als musulmans el pagament de tributs (**paries**) a canvi de mantenir la pau. Però els van anar conquerint territoris: **Tàrraga** (1056), **Agramunt** (1078), **Balaguer** (1105) i **Tarragona** (1117).
 - L'impuls econòmic que van aconseguir els comtats catalans va permetre l'**expansió cap a Occitània**: es van comprar territoris i també se'n van aconseguir per herència i a través de la unió matrimonial de Ramon Berenguer III amb Dolça de Provença.
-

4. La formació de la Corona d'Aragó

- L'any 1137 es concertà el matrimoni entre **Peronella**, filla del rei d'Aragó Ramir II, i **Ramon Berenguer IV**, comte de Barcelona, que va esdevenir príncep d'Aragó. El matrimoni no es va produir fins a l'any 1150, quan Peronella tenia catorze anys, i va ser aleshores quan es creà la **Corona d'Aragó**.
 - El fill de Ramon Berenguer IV i Peronella, Alfons II (a Catalunya, **Alfons I el Cast**), fou el primer en ser comte de Barcelona i rei d'Aragó. Es va iniciar la **dinastia catalanoaragonesa**.
 - **Ramon Berenguer IV** va conquerir les ciutats de **Tortosa** i **Lleida**. Va continuar l'avanç cap al sud i, el 1153, va capitular **Siurana**, la darrera ciutat important sota control islàmic al territori català, de manera que va avançar la frontera fins als ports de Beseit i el riu la Sénia.
 - **Alfons I** també va reconquerir territoris als musulmans, en aquest cas a l'**Aragó**. Va signar amb la Corona de Castella el **tractat de Cazola** pel qual renunciava a conquerir la taifa de Múrcia a canvi de conquerir les de València, Xàtiva i Dénia.
-

5. Els repoblaments i les activitats econòmiques

- Al segle XIII es va dur a terme el **re poblament de la Catalunya Nova**:
 - Les terres van ser donades als ordes militars i religiosos i als nobles.
 - Els pagesos que van repoblar les terres ho van fer en condicions de servitud a un senyor. Eren els **remences** (la remença era el rescot que havien de pagar si volien abandonar la terra) i van estar sotmesos a drets senyorials abusius (**mals usos**).
 - Els comtes van atorgar a les ciutats **cartes de poblament**, que alliberaven els seus habitants de certes servituds. També es van crear **ciutats noves**.
 - Es va permetre als sarraïns que ja hi vivien de quedar-s'hi i parlar la seva llengua i continuar amb els seus costums. Se'ls anomenà **mudèjars o moriscs**.
 - A partir del segle XI hi va haver un **augment de la producció agrícola**:
 - Es van aplicar **millores tècniques** i es van ampliar les terres de conreu (**artigatges**).
 - Es va poder afavorir el **comerç interior** i es propicià la creació de fires i mercats rurals.
 - La **vida urbana** va poder renéixer: les ciutats van créixer fins i tot fora de les muralles (ravals) i van atreure artesans i comerciants.
 - Com a activitat econòmica va destacar la fabricació d'eines i armes de ferro a les **ferrerries** situades al Pirineu, on es treballava amb el mètode de forja anomenat **farga catalana**.
 - Catalunya, que era un lloc de pas entre Al-Andalus i l'Europa feudal, es va convertir en un **enclavament estratègic** del comerç.
-

6. L'art romànic a Catalunya

- L'art romànic es va introduir al territori català durant els segles XI i XII i va tenir un **gran desenvolupament**.
 - Els nobles i els clergues van fer construir **castells, esglésies i monestirs**, com els de *Sant Pere de Rodes*, *Ripoll*, *Sant Joan de les Abadesses*... També es van construir petites esglésies rurals, entre les que destaquen *Sant Climent* i *Santa Maria de Taüll*.
 - L'arquitectura té **influència llombarda**: ús de carreus quadrats, construcció de grans torres, absis svelts i decoració amb petits arcs cecs.
 - L'escultura romànica estava supeditada a l'arquitectura. Destaca l'**escultura exempta** (portalades com la del *monestir de Ripoll* i capitells dels claustres, com els de *Sant Cugat del Vallès*) i l'**escultura en fusta** (majestats, marededéus amb l'infant i davallaments de la creu).
 - La pintura romànica fou molt important:
 - Les **pintures murals** se situaven sobretot als absis i als murs. S'hi representaven el Pantocràtor i escenes de les vides de Jesús i de la Mare de Déu. Excel·leixen les de Taüll i les del Mestre de Pedret.
 - També es feien **pintures sobre taula** com les que col·locaven als frontals d'altar.
-